

Hjemme hos: Modernisten Gerhard Munthe samlet på bondeantikviteter. Det kan blant annet sees på maleriet *Min første stue* (1905) fra hans hjem Løveid på Lysaker, skriver Oda Bhar.

KUNST

Den edle, vilje bonden

Å sette modernisme opp mot bygdekunst kan være en god idé, om ikke kunsthistoriens forakt skinner gjennom.

Kai Fjell, Herbrand Sata, Olav Strømme, Mari Staatheld m.fl.
NORSK MODERNISME OG BYGDENES DEKORMALING
 Drammens museum
 Til 19. mai

sere et svartmetall-cover mellom gotiske malerier, eller en tegneseriefigur i et landskap fra romanikken. Oftest handler det om å la nyere populærkultur utfordre eldre høykultur, men hva med å tenke omvendt? Vil det skape en like uventet effekt å sette dagens kunst opp mot noe folkelig fra fortiden?

En egen sjanger i kunsten går ut på å sette sammen høy- og lavkultur. Det kan handle om å plas-

serne og bygdenes dekor-maling. Her undersøkes forholdet mellom 1900-tallets maleri og bondeantikviteter fra 17/1800-tallet. Det er interessant å følge spor av rosemaling hos kunstnere som Kai Fjell og Henrik Sørensen, men det blir et savn at vi ikke får vite hva som inspirerte bygdekunstnerne. Folkus ligger helt og holdent på modernistene, og her oppstår en skjevhet. Det er som om

de øvrige ikke vurderes like høyt, og behandles med kolonial overbeatenhet.

Skapimperialisme. Allerede i første sal illustreres problemet, gjennom et fremskap bemalt av modernisten Kai Fjell. Det har fortellende motiver i en slags folkevisestradisjon, i tillegg til tradisjonelle ornamenter. Et ungt par vises i ulike stadier av en kjærlighets-

historie, han til hest, hun først naken i kirkedøra, deretter som Madonna med barn. Det hele er malt i et forenklet og Munch-lignende formspråk.

Problemet er at skapet også bærer spor etter eldre bemaling. Ifølge veggteksten har Fjell ikke selv fernet originalmalingen, men benyttet et skap hvor skaden allerede hadde skjedd. Ville han gi sin hyllest til tradisjonsmalingen

ved å erstatte det tapte med sin egen versjon? I beste fall kan handlingen betraktes som vennlig kulturel imperialisme.

Fjerne strøk. På bygdene hadde dekomalningen sin storhets tid mellom 1740 og 1860, en tid preget av så vel nasjonale som eksotiske tendenser. I rosemaling finnes elementer fra Det fjerne østen blant europeiske stilarter som rokokko, barokk, renessanse og empirie. På utstillingen finnes en kiste datert 1799, der en ukjent kunstner har malt fantasifulle figurer i naivistisk stil, som en enhjørning og en solkonge med vinger.

Blant de navngitte dekomalnerne utmerker hallingdølen Herbrand Sata (1753-1830) seg, fulgt av sønnene Embrik og Nils Bæra. Karakteristisk for Sata var innslag av såkalte «kineserier», etterligninger av pagoder og landskap, trolig inspirert av samtidens grafiske trykk. På et svartmalt framskap er dørene dekorert med mørke, elegante silhuetter av borger og kirker. Det finnes også stiliserte trær med løvverk i etasjer, ikke ulikt en buddhistisk parasoll (en chatra). På skapet finnes også vakre, røde blomsterhoder, malt

Kunne vi ikke ha fått komme inn og se originalen, istedenfor å nøye oss med et fotografi?

Stilblanding: Kai Fjell er blant kunstnerne som lykkes best i å forene modernismen med bygdekunst, skriver Oda Bhar og trekker frem maleriet *Ung pike* fra 1939.

i lette, sirlige strøk. Her er det lite navisme, men desto mer maler-teknisk ferdighet.

Interiører. Ikke alle vil kjenne til at dekomalnerne skapte hele romutsmykninger, i tillegg til gjenstander som boller og kister. Et spennende innslag i utstillingen er fotografier i stort format av slike interiører. Bare i ett til-

felle går det an å føle seg snytt, når det viser seg at huset står på museets eget tun. Kunne vi ikke ha fått komme inn og se originalen, istedenfor å nøye oss med et fotografi?

Mange av modernistene samlet bondeantknyttere; ja, hele bygdetun med gamle hus på eiddommene sine. Noe kan sees på malerier de har gjort av egne hjem,

som hos Nikolai Astrup i Jølster, eller Gerhard Munthes hjem Leveld på Lysaker. I likhet med bygdemalnerne kunne modernistene leke seg med stilblandinger. Kai Fjell er blant dem som lykkes best, for eksempel i maleriet *Ung pike* (1939), der en naken kvinne sitter i et fargerikt bondeinteriør, henslengt som en Mattis-odalist foran en rød skivseeng.

Ufokusert. Jo mer man vet om bygdekunst, jo lettere er det å gjenkjenne elementer i modernistenes malerier. Her tar museet vel mye for gitt, og svikter sin pedagogiske oppgave. Utvalget av modernistisk kunst er heller ikke innhysende i alle tilfeller: Hvis man skal vise et maleri av Jakob Weidemann, hvorfor velge et pastel-faraget abstrakt maleri fra hans senere fase, og ikke et delvis figurativt motiv fra 1950-tallet, der figurer og trær blandes fritt og ornamentalt?

Det tematiske fokuset svekkes også av bredden, selv om utstillingen inneholder mye god kunst. Hvorfor har man valgt å inkludere vitalistiske malerier av pløyende bønder og en grøderik natur, og sosialrealistiske malerier av fattigdom og incest på landsbygda? Det er som om kuratoren ikke helt har greid å bestemme seg: Skal utstillingen handle om inspirasjonen fra bygdens kunst, eller om livet på landet?

Naturbarn. Muligens rettes noen uklarheter opp i to publikasjoner som skal utgis senere i år, av museets direktør Asmund Thorkild-

sen og kurator Øivind Storm Bjørke. Det er uheldig at bøkene ikke ble ferdige i tide til utstillingen, slik at interesserte kunne hatt muligheten til fordypning. I seg selv kjennes utstillingen tankemessig utfullstendig, selv om den inneholder mye god kunst. Lignende svakheter preget Telemarksgalleriets utstilling *I rosens navn* fra 2015, der rosemaling og samtidskunst var kombinert i et slags fargerikt potpourri, preget av overfladiske likheter mer enn analyse.

Det tematiske fokuset svekkes også av bredden.

Også ved Drammens museum er det skriftlige materialet mangert, og preget av lettvinte sluttninger. Bygdekunstnerne kunne gjerne ha vært presentert med flere biografiske detaljer, som gjorde dem levende for oss. En påstand som at bygdekunsten primært var inspirert av «åkerens fruktbarhet og blomsterengas overflod» er ikke bare en flau banalisering, men en undervurdering av komplekse motiver og internasjonale forbilder. Silk romantisering avslører en kunsthistorie som ennå ikke er blitt kvitt sitt kolonialistiske blikk. Det er visst ikke bare samniske kunstnere som fortsatt må finne seg i å bli avfeid som spontane naturbarn, også den norske bonden kan i kunstens verden bli «den edle vilje».

Oda Bhar

Eggende dager
i påskeferien
13.–22. april
Åpent 10–17 alle dager
Les mer på nhm.uio.no

Uio Naturhistorisk museum

